

UR NYHETERNA

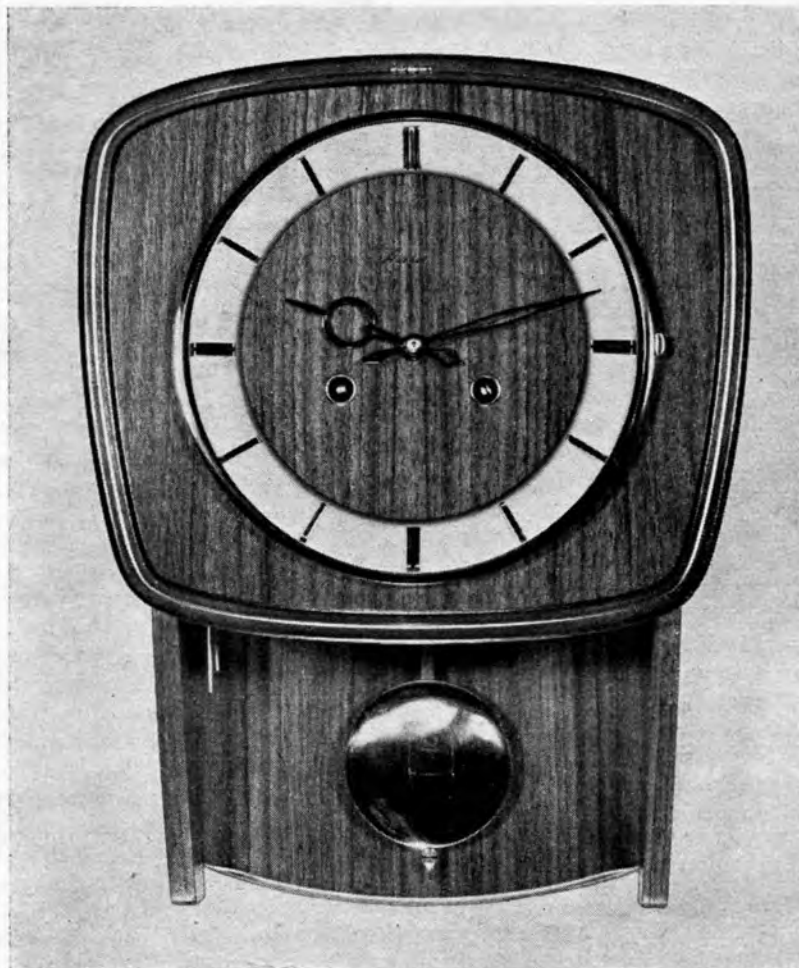
TIDNING FÖR URTEKNIK OCH URHANDEL

Årg 16

Juni 1959

Nr 6

VÄSTTYSKT VÄGGUR

Ny form av märket Haid.

Västtyskland har ständigt nya variationer i sina tidsbetonade väggur. Här ovan presentera vi en nykomling av märket Haid.

Det är en typ med enkla linjer, av bred helhetsform, som gör uret till en framträdande prydnad i ett hem. Till det behagliga och vederhäftiga utseendet bidrager ej så litet den kraftiga

pendeln, som är sammanhållande för konstruktionen. Den svagt rundade ytterranden upplivas av en blankpolerad mässingsrand och mittpartiet av en ganska hög dörr, ävenledes med mässingsrand, samt den vita sifferringen med siffertecknen blankpolerade, i hög relief.

Uret har fjortondagarsverk och är försett med synnerligen vackert slag

för halv- och heltimmar. Slaget sker på klangstavar.

Uret kan fås i teak, mahogny eller valnöt, varför det är lätt att anpassa efter miljöns färg.

Arbetet är av gedignaste slag och den nya typen är avgjort tilltalande, kanske främst, som ovan sagts, genom sin fasta, välbalanserade konstruktion. Priset, som ej överstiger 150 kr., är moderat.

EN HUNDRAÅRING

Sista dagen i maj inleddes firandet av hundraårsminnet av tillkomsten av "Big Ben", d. v. s. det stora tornuret i Parlamentshuset i Westminster, London. Det torde väl vara det mest kända uret i världen och har klanderfritt fullgjort sin tjänst under ett sekel. När man planerade detta ur, var det många, som var av den övertygelsen, att man aldrig skulle kunna slutföra uppgiften. Men den löstes, och det stora uret betraktas som en nationell tillgång och dess gångkonstruktion har kopierats i tusentals andra klockor och dess kända klockspel har blivit "det brittiska väldets signaturmelodi", likaledes kopierad i miljon-tals ur i både små och stora format, över hela världen.

Första uppslaget till detta ur kom från Charles Barry, när han ritade det imponerande klocktornet till det "nya" parlamentshuset i Westminster. Här skulle sättas upp ett ur, "ett förnämligt ur, det skall bli fursten bland ur, det största som världen någonsin skådat, ett ur för öga och öra för Londons dunkande hjärta".

Det var stora löften, som krävde en kompetens av mindre vanliga mått. Men Barry hade skaffat en offert från den berömda mästaren Benjamin L. Vulliamy († 1854), som var en framstående auktoritet och känd hovurmakare. Han hade lovat att framlägga ritningar och andra planer för uret, tavla och klockor för ett pris av 100 guinéer, om han fick uppdraget att bygga uret. Om någon annan fick uppdraget, begärde han dubbla summan för sina ritningar. Vulliamys förslag accepterades. Fortsättningen blev emellertid ej så enkel.

Den kommission, som fått hand om uppgiften, fick det besvärligt redan i portgången. När man av Vulliamy begärde, att han skulle komma med ett kostnadsförslag, framhöll han, att uppdraget att bygga uret, överlämnats till honom utan att något kostnadsförslag skulle lämnas. Slutet på visan blev, att han lämnade ut sina ritningar och fick de 200 guinéerna. Det kan påpekas, att ritningarna aldrig kommo till användning.

Under tiden som man bråkade med Vulliamy, hade åtskilliga andra urmakare inlagt protest mot behandlingen av

frågan; ett så betydande arbete borde utbjudas till öppen tävlan.

En av dem, som ville vara med, var E. J. Dent († 1853), ett av de stora urmakarenamnen, men då han kom med sin begäran, meddelades han, att man först fick avvakta Vulliamys ritningar och kalkyler. På detta svarade Dent indignerat, att han inte ville ha med Vulliamys ritningar att göra och att han "degraderade sig själv till enkel mekaniker, om han gjorde ett ur efter dem". För sin del hade han ingen aktning för någon annan auktoritet än kungliga astronomen, som hade övervakat arbetet när Dent konstruerade uret på Börsen.

Tydiligen hade Dents inlaga inverkat på kommissionen, ty den lade fram saken för parlamentet. Här stöttes och blöttes frågan under två år, tills man beslöt låta kungl. astronomen George Airy utskrive tävlingsbestämmelserna för uret med ritningar och kostnadsberäkningar.

Emellertid voro de krav, Airy framställde i mera än ett avseende minst sagt rigorösa. Han begärde bl. a. att urets felmarginer fick vara högst en sekund pr dygn, att det dagligen två gånger skulle telegrafiskt kontrolleras från Greenwich för att hålla rätt tid och mycket annat. Flera av de framställda kraven gävo tydligt vid handen, att Airy var föga hemmastadd på tornurets speciella område. Urmakarna protesterade, men Airy höll på sin ståndpunkt och så gingo sju år. Efter den tiden tog Airy Edmund Becket Denison som sin rådgivare och då kom Airy snart underfund med, att han fått en kraft, som inte var god att rå på.

Denison genomdrev först, att Vulliamy helt försvann ur bilden. Vidare hade han en hel del att andraga mot Barrys arkitektoniska spekulationer, vilket givetvis i högsta grad sårade denne, så att han i fortsättningen nästan alltid motarbetade Denison. De flesta av urmakarna, som deltog i konkurrensen, avvisades genast och något tal om ytterligare möjligheter att delta på det aldrig. Både Airy och Denison voro ense om, att den ende, som kunde komma ifråga för uppgiften, var Dent. I februari 1852 uppdrogs också uppgiften åt Dent, tydligen dock med det förbehållet, att åtskilligt skulle utträttas enligt Denisons anvisningar.

Arbetet på uret sattes tämligen omedelbart i gång, till dess Dent dog 1853. Airy drog sig nu tillbaka och ansvaret kom helt att vila på Denison. När Dents styvson övertog Dents verkstad, var Denison den, som bromsade upp försöken att få arbetet placerat på annan hand. Styvsonen Roderich Dent var en briljant yrkesman, som väl förstod sig på den krävande uppgiften.

Förhållandena voro ju den tiden helt annorlunda än nu, med andra arbetsmetoder och verktyg. Många av Denisons idéer måste omprövas på nytt och nya lösningar måste räknas ut, men Denison var outtröttlig och gav aldrig upp hur misslyckat det än såg ut. Hans mål var, att det ur, som Dent byggde, skulle placeras i klocktornet och det skulle han vara man för. Ingenting, ingen person skulle kunna hindra honom, allra minst hans egna felspekulationer. Det tog sina dryga år, men Denison förde verket till slut och själv adlades han och blev lord Grimthorpe. Till den avslutande perioden av det stora urbygget återkommer UN.

Fackuttrycken inom urfabrikationen

Det är en bekant sak för alla, som syssla med ur, att det, så fort man behöver anlita utländsk facklitteratur, visar sig vara besvärligt med benämningarna på urets delar, som ha olika namn på olika språk. På det rena fackområdet är givetvis denna olägenhet mest kännbar och sedan åtskilliga år tillbaka har frågan om en normalisering av detaljbenämningarna inom urfabrikationen diskuterats av fackmännen.

De nu brukade benämningarna komma till ej ringa del från det gamla urmakarehantverket, men en hel del gå även tillbaka på franska benämningar, som tack vare den schweiziska urindustrins huvudområde i den fransktalande delen av landet brett ut sig i bl. a. tysktalande fackkretsar. Den alltjämt ökande exporten av ur och ersättningsdelar har gjort, att firmorna senare åren måst trycka omfattande, flerspråkiga furnitürkataloger. På så sätt har frågan ytterligare aktualiserats om normalisering av benämningarna i synnerhet som flertalet utländska kataloger även ha medtagit de tyska benämningarna.

Ett försök till normalisering av fackuttrycken har i år framlagts av en för ändamålet tillsatt kommitté i Tyskland. Detta förslag omfattar benämningar på urdetaljer, som enligt gängse bruk f. n. uppdelas på funktionsgrupper. Härvid har man endast i undantagsfall, då tveksamhet kan uppstå, anlitat illustrationer. Man får nu hoppas, att det nu tagna initiativet skall leda till praktiskt resultat till gagn för den internationella urindustrin och urhandeln.

Japanska urfabriken "Orient Watch Company" har etablerat en försäljningsfirma på Broadway i New York. Det är två typer armbandsur, som man nu försöker få ut på den amerikanska marknaden.

Utkommer med ett nr varje månad.

Ansvarig utgivare:
Chefsurnmakare Bertil Nilsson

Redaktionens adress:
Stortorget 3, Malmö. Telefon 714 45

STYVS. KLICHE- & TRYCKERI A.-B., MALMÖ 1959

Originellt svenskt parkeringsur

En nykonstruktion på parkeringsur-området har visats av uppfinnaren generalkonsul Johnson i engelska televisionen.

Uppfinningen skiljer sig från gängse typer, genom att uret placeras i bilen och medföres på resan. När man skall parkera, placeras man uret synbart på vindrutan eller en sidoruta. Det är ej större än ett normalt cigarrettschatull.

När man lämnar bilen, sätter man i gång uret och har då möjlighet att välja på sju olika parkeringstider, från 15 minuter till 12 timmar. Uret, om visades, var inställt enligt Sockholmsförhållanden och visade fyra olika parkeringsavgifter, från 12.5 öre till en krona pr timme, allt inställbart. Växelpengar behöver man inte, eftersom uret ej är avsett för myntkast. I stället har uppfinnaren tänkt sig, att man mot en pant på 25 kr. kan få låna ett dylikt ur hos polisen eller ev. på ett tankställe. Tillika lämnar man 25 kr. i förskott på parkeringen, vilket belopp beräknas räcka för gott och väl 25 parkeringstimmar.

Uret, som fått namnet Carpam, har foder av svart konststoff och är försett med ett urverk med 25 timmars löptid. På främre täckplattan är en utskuren cirkel, där en med linjer försedd skiva rör sig, när uret är i gång; den rör sig ett varv i minuten. Så snart den i förskott inbetalda avgiften är förbrukad, träder en röd skiva fram, i likhet med vad förhållandet är med de vanliga parkeringsuren. Eftersom uret aldrig innehåller några pengar, utgör det aldrig någon frestelse för tjuvar.

Beräknad parkeringstid och d:o avgift för resp. parkeringsplats regleras med en tryckknapp. När man är färdig och skall börja köra igen, kopplar man helt enkelt av uret och betalar sålunda ej för längre tid än man använt.

Kommuner, som besluta sig för att skaffa sig Carpam-parkeringsuret, få uret utan någon direkt inbetalning. Först efter ett år betalas 25 kr. och följande tre år 20 kr. under vardera året, varför slutpriset på uret blir 85 kr. Uppfinnaren räknar med, att man vid så att säga normal förbrukning behöver "omladda" uret vart halvår.

Efter visningen i engelska televisionen erhöi generalkonsul Johnson en mängd förfrågningar från hela England. Man tycktes i allmänhet anse, att det var en både originell och skicklig lösning av problemet med parkeringen. Även i Stockholm har man intresserat sig för uppslaget och funderar på att tillåta dess användning.

I Johannesburg i Sydafrikanska unionen har man försöksvis infört Carpam-uret. Det kan f. ö. omtalas, att det var

Falska schweizerur i Japan

En del schweiziska urfabrikanter ha hos japanska statsmakten anfört klagomål över vissa missförhållanden rörande handeln med schweiziska ur på japanska marknaden. Klagomålen ha föranlett en rättslig undersökning av förhållandena. Följden har blivit, att ett par handlande med falska varor ha häktats. Detta är dock endast en början av aktionen. Väl underrättade källor ha att förmäla, att en illegal import och handel med billiga eller falska ur, som utgivas för goda, schweiziska ur, under flera år florerat i Japan.

I det senast aktuella fallet tycks man särskilt ha riktat uppmärksamheten på urtavlor. Man har i Japan satt i gång med att kopiera tavlorna på schweiziska märkesur och sedan placerat dem på billiga schweiziska eller japanska ur. Mestadels förses dessa ur även med boetter av japansk tillverkning. Förutom placering inom landet ha dessa ur smugglats ut till den sydostasiatiska marknaden, speciellt Hongkong och Singapore. Inom landet är det gatuhandlare, pantlånerier o. d., som ha hand om försäljningen av de förfalskade uren, medan den legala handeln ej befattar sig med dem.

Att råda bot på smuggling och handel med falska varor är ett ytterligt svårt problem, som ytterligare tillkränglas genom att givna bestämmelser ej iakttagas. På sin tid infördes bestämmelsen att schweiziska urverk ej fingo exporteras till Japan. Trots detta visar det sig, att importen till Japan av urverk är dubbelt så stor som den tillåtna importen av färdiga ur. Vissa schweiziska fabrikanter kringgå tydligtvis de gjorda bestämmelserna, vilket bl. a. framgår av att leveranserna gå över Västtyskland, Frankrike och USA som genomgångsländer. Att denna trafik är till men för den legala handeln är självklart. En annan sak, som även hjälper smuggling och handel med falska varor, äro de många tullar och pålagor, som belasta och fördyra de legalt importerade uren; de höja faktiskt priserna med över 80 proc. Att dessa förhållanden utgöra en tacksam jordmån för smugglare och skojare av skilda slag är uppenbart.

polischefen i Pretoria Guillon Scott, som gav anledningen till att generalkonsul Johnson började fundera på problemet. Scott talade nämligen om för generalkonsuln, att parkeringsautomaterna skaffade honom gråa hår ej minst genom det myckna och tidsödande arbete, som de krävde. I det fallet medför Carpam-uret en verklig lättnad.

Få fickuren en ny chans?

I slutet på förra året kunde man i Västtyskland förmärka ökad efterfrågan på fickur. Siffrorna från innevarande års första månader visa att denna efterfrågan ej blott fortsatt utan även ökat. Efterfrågan på fickur har sålunda stegrats med 10 proc., medan intresset för armbandsur gått något tillbaka. Om företeelsen är tillfällig eller man åter börjat få intresse för fickuret, är det ännu för tidigt att yttra sig om.

Nytt svenskt inbrottslarm

Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Stockholm, har lanserat ett ljudlöst alarmsystem mot inbrottsjuvar. Det är en konstruktion av ingenjör Hans Ander, som härvid samarbetat med polisen. Det är ett effektivt system, som dessutom är vida billigare än andra. Företag eller andra intressenter kunna slå sig ihop om en anläggning och därigenom ytterligare nedbringa kostnaderna.

I ett fall ha sex firmor sammanslutit sig och dessa stå förmedelst en 200 m. lång kabel i förbindelse med närmast liggande poliskontor. När nu någon objuden gäst träder in, där hans närvaro ej är motiverad, tändes en ljussignal på polisstationen och tjänstgörande vakt ser då omedelbart, i vilket företag ett inbrottsförsök är igång. Samtliga polisradiobilar i distriktet ha kartor över området, så att de omedelbart ha klart för sig, var de skola gripa in. Att sakförsäkringsbolagen med intresse tagit del av nyheten säger sig självt.

En ny sorts plättering har upfunnits av tennforskningsinstitutet i Greenford, England. Den utgöres av en tennnickellegering, som skyddar metaller mot frätning och damm. Särskilt kan antecknas, att den nya plättringen är ett beständigt skydd mot fingeravtryck, vilket gör, att urindustrin i både Schweiz och USA infört densamma. Ett lager, som ej är mer än en trehundra tusendels tum tjockt, utgör ett varaktigt skydd för små skruvar, vilket ju är tacknämligt för urindustrin.

På tornet på Guildhall i Launceston i England, finnes ett ur, som skänktes till staden år 1642 av en överste Bennet, som var medlem av Oliver Cromwells parti. Två originella figurer slå timplagen här. De äro ett par med rik hårväxt försedda negrer i röda jackor, gula byxor och vita strumpor.

OM PÄRLOR

Förr och speciellt under 1700-talets senare del och ett stycke in på 1800-talet var pärlan uppskattad som prydnad på ur. Numera är väl pärlans användning på detta sätt mindre vanlig, men man vet ju inte, hur modet utvecklar sig. Pärlor bli ju aldrig omoderna och det kan väl tänkas, att de komma till större användning som omväxling till ädelstenarna, som numera flitigt anlitas. Då det kan tänkas, att det finnes personer, som tycka om att bära pärlprydda ur, kan det kanske vara av värde att veta, hur man skall sköta pärlorna. Sakkunskapen har härför uppställt sex gyllene regler, som äro lätta att komma ihåg.

För det första skall man aldrig ha pärlor på sig, när man badar och man skall alltid se till, att den silkestråd, varpå pärlorna äro trädde, ej blir våt.

När man är varm skall man lägga av pärlorna och givetvis skall man inte ha dem på sig, när man sportar.

Man skall ofta försiktigt torka av sina pärlor för att befria dem från damm. Dammiga pärlor, särskilt när de komma i beröring med svett, ha benägenhet för att nötas, när de ligga mot huden, tyg eller annat stoff. Genom denna nötning mista pärlorna sin runda form och bli cylindriska, vilket nedsätter deras värde.

Om man bär pärlorna mycket, bör man ofta torka av dem och om det är ett halsband, som brukas mycket, bör det trädas om var tremånaders dag; annars räcker det, om man träder om det en gång om året. Man bör också helst slå en liten knut mellan varje pärla.

Även bör man se till, att pärlor ej komma i beröring med briljanter; det är riskabelt med kontakt med detta hårda material.

Man skall aldrig vårdslöst kasta sina pärlsmucken omkring.

En pärla kan mattas, ja, bli som man säger sjuk, men det sker egentligen mest, när den långa tider ligger i ett låst etui eller i ett bankfack. Man skall komma ihåg, att en pärla ej tillhör de geologiska bildningarna utan är en produkt av en levande organism. En pärla behöver både luft och ljus då och då för att kunna hålla sig sund och bevara sin skönhet. Det ligger ej så liten sanning i den gamla åsikten, att pärlan lever med den levande kropp, som bär den. Att märka är dock, att ovanligt starka utdunstningar från kroppen lätt kunna nedsätta en vacker pärlas lyster och det är därför viktigt att sköta den väl.

Nittio procent av alla äkta pärlor tagas i havet; endast tio procent stamma från sötvatten, av vilka de flesta fiskas i floderna i USA.

De crèmefärgade och de s. k. crème-rosé fiskas i Persiska viken. Från Ceylon får man vita med mycket fin lyster, medan stora, silvervita komma från Australien. Det mesta äkta pärlmaterialet från Japan har grönaktig lyster, likaså Venezuelapärlorna, som äro mindre. Mexiko och Panama leverera de svarta pärlorna. Karaktäristiskt för Söderhavspärlorna är den fina, vita lyster. Även fina svarta pärlor fiskas här liksom också svagt silvergrå med en metalllikande glans.

Till en turkisk ursamling

En av de sista uppgifter den framstående forskaren på urets historia prof. Alfred Chapuis sysslade med var den ytterst förnämliga samling av ur, som tillhör Habib-Edib Toerehan. Han är visserligen från Istanbul men vistas större delen av året i Schweiz.

Prof. Chapuis hann nedskryva sin studie över nämnda samling och publicerade den i "La suisse horlogère", juli- och oktobernumren. Det var under tryckningen av sistnämnda nr som Chapuis avled.

Toerehan är en mycket befaren, kul-

tiverad person, som visserligen dragit sig ur affärerna men som alltjämt är en mycket aktiv man. Han är faktiskt grundaren av och ägaren till en inflytelserik tidning i den turkiska huvudstaden, en tidning som speciellt vårdar sig om kontakten mellan Turkiet och de fransktalande länderna.

Under många år har Toerehan varit intresserad samlare av gamla ur och han har sammanbragt en fin samling med huvudaccenten lagd på schweizisk produktion och speciellt på arbeten från Genève.

Som bekant medförde 16- och 1700-talen en hel rad förbättringar på urens och speciellt småurens område, varjämte dessa ur voro särskilt föremål för guldsmedskonstens och emaljmåleriets intresse. Det är många kostbarheter från dessa skönhetsdyrkande perioder, som Toerehan riktat sin samling med.

Guldsmeder, gravörer och emaljmalare samarbetade med urmakarna för att framställa den tidens högt skattade, vackert prydda ur. Beträffande emaljmålningen voro schweizarna särskilt i ropet och den särskilda glasliknande tekniken med genomskinligt, färglöst skyddsskikt, som polerades upp på maskinell väg, kallas ju än i dag för Genèveemalj, vilket anger dess ursprung. Metoden räknas från Ludvig XVI:s tid, men dess blomstringstid var empiren, fram till 1830.

En omständighet att lägga märke till är, att de schweiziska mästarna nästan aldrig signerade sina målningar och det gör, att fast man känner namnen på flera av dem, det dock är ytterligt svårt att definiera deras arbeten. Namnen Piguët & Meylan förekomma ofta och de ha levererat många av de förnämsta uren och tobaksdosorna med emaljmålningar från denna tid. Den berömda firmen Ilbery i London, som gjorde stora affärer på fjärran östern, fick största parten av sina rikligt dekorerade modeller från Genève. Dock hade denna firma åtskilligt, som utfördes av engelska konstnärer, likaledes utan signatur.

Under perioden 1790—1830 var det som man var särskilt intresserad av att sätta ut allehanda rörliga figurer o. d. i emaljmålningarna. Ofta var det på tavlan, som man placerade dessa småautomater i någon lämplig omgivning, men oftast var det på boettens baksida eller t. o. m. i verket som de små figurerna inkomponerades. De ha ännu kvar sin tjuskraft, dessa miniatyrfigurer i emaljerat silver eller guld, oftast mot en blåemaljerad bakgrund, ringande klockor, huggande ved, vässande Amors pilar på en slipsten eller smidande dem på staden i en smedja o. s. v. Värdet av dessa ur förhöjdes ytterligare genom att boettranden dekorerades med pärlor eller äkta stenar. Även urnycklarna ägnades denna tid uppmärksamhet och själva bladet, som gjordes tämligen stort, försågs med dekorativa emaljmålningar. För dylika objekt har Toerehan haft särskilt öga.

Ett mycket vackert arbete, med största sannolikhet från Piguët & Meylan i Genève, är ett fickur med ovanligt vacker emaljmålning med tre allegoriska figurer på bakboetten visande "Kärlekens triumf". Det är ett guldur i god empirestil och daterat till 1810 med repetermekanism och cylindergång.

Till samlingens finaste ur räknas ett empirefickur i ytterst förnäm och

(Forts. å sid. 6)

OMTYCKTA RESEUR

Reseur med foder i petit points.

Märket "Europa" från urindustrin i Senden har fallit den urköpande allmänheten i smaken. Men så har ju fabriken också vinnlagt sig om stilur och därvid visat både smak och sinne för, vad tiden kräver. Gammal, uppskattad teknik förernas med modern form, vilket ger nyttoföremålet uret en air av kultiverad förnämitet. De två här avbildade uren ge detta vid handen.

Som synes är det ett par reseur av behändigt format. De är båda att fälla ihop till en liten prydlig ask och utgöra såväl uppslagna som slutna en tilltalande prydnad.

Det ena har foder av broderi i den teknik som kallas petits points på både över-

Sidenbrokadklätt reseur.

bakåt, varigenom uret står korrekt och stabilt. Verket är ett sju rubiners väckerverk; tavlan är självlysande. Glasets är splitterfritt och facettslipat. Uret går ett dygn med en uppdragnig.

Det är ostridigt, att Senden-fabriken riktat marknaden med en rad trevliga nyheter på stilurets område och de nya uppslag, som härifrån framföras, mottagas med nöje. Det är uppslag, som präglas av förståelse för, vad tiden kräver men som också håller kontakten med gångna kulturepoker och inom dessa utvälja det, som har bestående värde, en inställning, som särskilt i denna tid bör vinna uppskattning.

Restaurerat konstur

På tornet av det gamla slottet i Stuttgart har nyligen konsturet, som för gott och väl hundra år sedan uppsattes av urmakare Bart från Cannstatt, restaurerats. När slottet på sin tid härjades av brand, var uret bland det, som förstördes. Två klockor hade i alla fall lyckligtvis förblivit oskadda.

Nu har tornurmakare Eisenhart återställt det gamla uret så som det avbildats. Tavlan, som är svart, är av kvadratisk form med en höjd av 1,30 m. Siffrorna, som äro romerska, äro liksom de två visarna förgyllda. Även de två stenbockarna ovanför tavlan äro guldbelagda. Uret har ett spelverk och när slagverket anger timmen på de båda klockorna, sätta sig de båda stenbockarna i rörelse och stöta hornen mot varandra.

En mycket uppskattad julpresent i England i fjol var ett par guldmanschettknappar, med ur inmonterade. Knapparna, som voro av 18 karats guld, betingade ett pris pr par av 3 pund 15 sh. Urverket var av schweiziskt ursprung. Omsättningsskatten, som sänkts från 60 till 30 proc., gjorde sitt till för att popularisera nymodigheten.

AKTIEBOLAGET RÄTT TID

Sommaren 1959

MALMÖ-avdelningen håller öppet hela sommaren.

STOCKHOLMS-avdelningen håller öppet hela sommaren. Endast kontoret stänger för ombyggnad och semester under tiden 6—18 juli.

"Fiska med Victory 59" är titeln på Victory Produkter AB:s nya, förnämligt utstyrda katalog. Två verkligt förträffliga nyheter för sportfiskaren erbjudas i år, dels den inkapslade haspelrullen "Victory de Luxe" och dels den nya spöserien "Futura". I den senare ingå heldragna, två- och tredelade spön, vilka helt byggts på tävlingskastares erfarenheter för att få fram långa kast med minimum av kraft. Textbidragen i årets katalog äro "Kustfiske runt Skåne" av Olle Birkesten och Östen Assarssons handledning "Hur man rensar och tillagar gädda". Utstyrseln påkostad i flerfärgstryck. För korsordsentusiasten bifogas ett trevligt korsord med en hel mängd Victorypriser. Katalogen fås kostnadsfritt från AB Rätt Tid, Malmö.

Bordsur med väckare.

och undersidor. Uret kan fås i såväl mörk som ljus bottenfärg. Verket, som är ett sju rubiners väckerverk, har två uppdrag och uret drages upp varje dygn. Även levereras de med olika tavlor, båda behagliga för ögat och lättläsliga, en kvadratisk och en med rund sifferring.

Det andra uret, som har ett fyra stjärnars väckerverk, har foder av sidenbrokad. Även detta ur kan fås i olika färger. En typ har brokaden i guld, medan en annan har den i silvertonat blått, med guldstänk.

De små bordsuren med väckare, lämpliga ej minst för nattduksbordet, äro en i våra dagar uppskattad form. Det tredje här avbildade uret av märket "Europa" tillhör denna kategori. Fattningen är ett högglasspulerat, rakreflat metallband, som vid sidorna svängts

Islands ringa befolkningmängd gör, att man där ej har något intresse av att sörja för tillväxten av fackmän på urmakeriets område. Landets valutavårigheter göra, att importen av urfurnityrer är inskränkt till det minsta möjliga. Tullsatsen på urdelar och urtillbehör är 100 proc. av importvarupriset. Sedan år 1957 höjes importpriset på ur med 312 proc., dels genom tull och dels genom omsättningsskatt.

SÄLLSYNT AMERIKANSKT UR

Golvur av Peter Stretch.

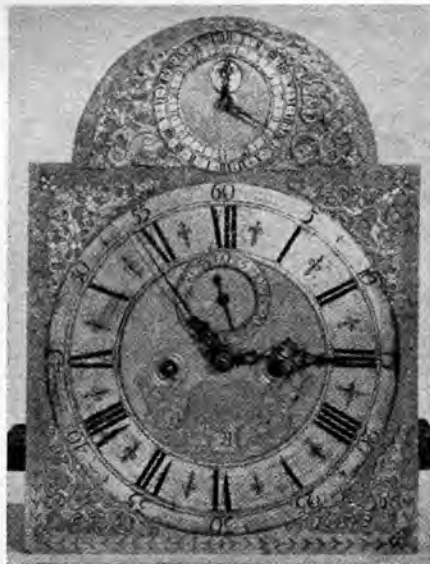
Bland de tidigare amerikanska urmakarna påträffar man givetvis invandrare från England. Det ur, som här avbildas, är ett arbete just av en sådan yrkesman, som kom från Staffordshire i England. Hans namn är Pater Stretch.

När Stretch år 1702 kom till USA, som då fortfarande var kolonialområde, slog han sig ner i Philadelphia, där han c:a 1735 byggde ovanstående ur.

Verket är placerat i ett mahognyfoder i chippendalestil, med rakskuret överstycke och bågält i huvens dörr och tavla. Huven med sidokolonnetter.

Urtavlan har försilvrad sifferring. Lika behandlade äro sifferringarna till kalenderverket, sekundvisarverket och månfaserna. I nedre delen av fältet innanför den stora sifferringen stiliserade ornament med sjungande fåglar, mästarens namn och mottot "Tempus rerum imperator" d. v. s. "tiden är alltings härskare". Uret tillhör de stora rariteterna inom USA:s urfabrikation. Det såldes i början av året på Parke-Bernet Galleries auktion i New York för ett pris av 800 doll.

Peter Stretch, upphovsmannen till uret

Detaljbild av tavlan.

var, som sagts, född i England 1670, kom till Philadelphia 1702 och dog 1746. Han är en av de mest ansedda urmakarna i Philadelphia. Familjen är en gammal urmakarfamilj och Peter Stretchs farbror var en skicklig yrkesman i Staffordshire, där Peter också lärde sig yrket. Peter Stretchs son Thomas gjorde den första rådhusklockan i Philadelphia 1753. Redan dessförinnan hade man ett tornur i Philadelphia, vilket Peter Stretch reparerade år 1717.

Uret hade kommit till auktionsfirman från Philadelphia, alltså från den ort, där det en gång byggts, och det kom från en familj Zane. Detta namn är ingalunda obekant i Amerikas tidigare historia, där det mer än en gång dyker upp i nybyggarhistorien. Även senare, i vår tid, ha bärare av namnet Zane gjort sig bemärkta. Det stilrena och välbyggda uret rymmer sålunda en hel del intressanta minnen.

Den elektriska rakmaskinen har blivit ett uppskattat verktyg för mannen av i dag. Siemens har nu lanserat en helt ny typ ER-3, som gjorts oberoende av el-uttag och sladdar. Det sker på det sättet, att den är försedd med ackumulator och har inbyggt ledningsaggregat. Den är i fickformat och väger 200 gr. och kan fås hos AB Rätt Tid, Malmö, som även tillhandagår med erforderliga upplysningar.

För en tid sedan samlades en skara nyfikna kring en ambulans i Peterborough i England. Ambulansen höll utanför en uraffär och man var givetvis nyfikna på, vem det var, som skulle transporteras bort. Plötsligt uppenbarade sig ambulansföraren och en medhjälpare bärande ett gammalt golvur mellan sig. Det var patienten!

TILL EN TURKISK...

(Forts. fr. sid. 4)

smakfull utstyrel. Uret är helt dekorerat t. o. m. på bygeln, som dessutom, liksom boetränderna, är pärlbesatt. Baksidan har en väl utförd målning med ett ungt par, som tydligen stannat för att spås i händerna av en zigenerska med ett barn på ryggen. Detta motiv var särskilt omtyckt och förekommer i olika variationer från olika håll. Målningen är ovanligt artistiskt gjord med en sällsynt fin färgkombination i röda, bruna, mörkgröna toner och en blekt gul nyans.

Urtavlan är i sig själv ett litet mästerverk med en emaljmalning i centrum framställande en blomsterkorg och i övrigt med ornering i guld. De romerska siffrorna äro av högpolerat guld, som står vackert mot den matta bakgrunden.

När baksidans springboett öppnas, avslöjar sig på underliggande boetten ett charmfullt landskap med kärleks gudens tempel i bakgrunden. Ett par amoriner figurera och en sittande figur i förgrunden spelar på en lyra. Allt detta är gjort av guld.

Dessa rörliga figurer ackompanjeras vid sin aktion av musik, som utföres av en typ av speldosa med ståltänder, som man finner i Piguet & Meylan-ur. Uret har liksom föregående centrumsekundvisare.

Från tiden 1820—25 stammar ett annat vackert ur från Piguet & Meylan, som var den mest bekanta firman i Genève vid denna tid. Även detta ur är i sitt slag ett perfekt arbete. Det är av guld, är helt prytt med emaljmalningar med rött och turkosblått som dominerande färger. Bakboetten är prydd med en komposition av blommor i skilda färger, i ett utmärkt detaljstudium. På grund av vissa drag i utförandet av blommorna anser Chapis sig kunna attribuera arbetet till den kände mästaren de Maystre. Uret har centrumsekundvisare.

I uret läses en engelsk inskription, vari man upplyses om, att uret är försedd med musik-repeterverk, som spelar en melodi varje timme. Uret har cylindergång med kompensationsbalans och repetitionsmekanism för varje kvart.

Musikmekanismen är av Piguet & Meylans-system och kan kopplas till och från efter behag förmedelst en liten sprint.

Ett par andra ungefär samtida ur äro också anmärkningsvärda. Det ena har på framsidan en liten tavla överst, medan ytan i övrigt upptages av en interiör från en smedja, där små putti äro i fullt arbete. I bakgrunden är ett landskap med byggnader och vatten samt en källa, vars vatten illusoriskt röres i form av en virad glasstav. Uret är i övrigt prytt med pärlor. Det är ett i Genève utfört ur, men som de på

engelska graverade inskriptionerna an-
ge, tydligt avsett för England.

Det andra av dessa ur har målningen
placerad på undre bakboettens ytersida.
Det är en trevlig lantlig scen med vatt-
net fallande över hjulet i en vatten-
kvarn, medan en anka simmar i kvarn-
dammen, en get betar på slutningen
ner mot kvarnen och en man faller ett
träd med yxan i högsta hugg.

Ett livfullt motiv ses på bakbotten av
ett annat, rikt juvelbesatt fickur av Ge-
nèvefabrikat. Det är två frestare, som
från var sitt håll försöka köpa en ung
skönhets gunst. De erbjudna juvelerna
till trots, som den ene räcker fram, stic-
ker hon fingrarna i öronen för att visa,
att hon ej låter locka sig. Ehuru uret
ej är signerat, gissar Chapuis på, att
det tillhör Duponts produktion och hän-
visar till ett jämförbart ur i Wilsdorf-
samlingen, vilket är klart bestämbar.

Verket i uret är med cylindergång och
har centrumsekundvisare av den typ,
som kallas "independent", d. v. s. den
kan frikopplas efter behag.

Ett annat empirefickur har som mo-
tiv på boettens baksida en naken skön-
het liggande med ryggen åt åskådaren
men synlig framifrån i den spegel en
amorin håller fram. Framsidan prydes
även av en emaljmalning. Tavlan är
här liten och sitter som vanligt högst
upp i mitten. På partiet i övrigt ser
man ett landskap från Thun. I neder-
sta mittpartiet går ett lejon, på vars
rygg en amorin spelar lyra. Amorinens
arm är rörlig och fungerar vid tim-
slagen.

Ett av ej blott samlingens förnämsta
utan också ett av de främsta arbetena i
emaljmalning från denna tid utgöres av
ett ur, vars baksida prydes av en kopia
av den Laura Diante av Tizian, som
äges av Louvre. Emaljmalningen har
vissa små avvikelser från målningen i
Louvre, vilket Chapuis gissar på, att
emaljmålaren möjligen har följt nå-
gon av de två repliker, som äro kända
av oljemålningen. — Det kan kanske
vara av intresse att veta, att drottning
Kristina var ägare av den ena av dessa;
den finnes nu i Orleans Gallery. —

Tim- och minutvisarna på detta ur äro
av guld. Verket är försett med repe-
tionsmekanism för varje kvart samt
spelar en melodi varje timslag; melodi-
verket kan fränkopplas efter behag.
Uret är signerat av Piguet & Meylan.

En originell placering har ett annat
litet ur med emaljmalning, det är nämligen
placerat i knoppen till en spatser-
käpp. Urets ställning regleras med ett
par ädelstensprydda knappar på den
vackert graverade och ciselerade knap-
pens sidor, allteftersom man vill ha
emaljmalningen att titta på eller se
vad tiden lider på urtavlan. Uret här-
rör från Ludvig XV:s tid — någon gång
under decenniet 1760—70 — och kät-
pen är tydligen en damkäpp. I själva

verket behöfde damerna på denna tid
en käpp väl så mycket som herrarna.
Damernas höga klackar voro ofta nog
svåra att balansera på och då var det
gott att ha en käpp att lita till.

Målningen på urets baksida visar ett
herdepar sittande under ett träd i ett
lantligt landskap; målningen är för-
träffligt utförd.

Detta arbete är signerat Dupont, Pa-
ris. Det är många inom facket med
detta namn i både Paris och London,
som haft sina förbindelser med Genève.
Chapuis håller före, att signaturen syf-
tar på Justin Dupont, en känd emalj-
konstnär från Genève.

En annan Dupont med förnamnsbok-
staven F., likaledes från Genève, har
signerat en annan av samlingens prakt-
fulla pjäser, vars mycket högt stående
emaljmalning har det ofta använda mo-
tivet "Krigarens hemkomst". Uret är
från 1830.

Ett annat ur med målning av samma
höga klass visar, hur freden skapar väl-
stånd. Även detta ur är från Genève
och signerat av Veigneur Frères.

Här nämnda ur äro endast några
exempel på vad Toerehans samling in-
rymmer. Intresset för ur med emalj-
malningar är förhärskande och de äld-
sta uren ha tydligen inköpts på kinesiska
marknaden. Det himmelska rikets folk
var nämligen starkt förälskat i dylika
ur, helst med automatiska figurer.
Många företag arbetade uteslutande för
den kinesiska marknaden som t. ex. Il-
béry i London. Åtskilliga arbeten från
denna firma ingå också i samlingen. De
äro oftast försedda med duplexgång, en
verktyp, som tilltalade kinesisk smak,
då den har breda fästen och bryggor,
vilka kunde såväl graveras som pry-
das med juveler eller t. o. m. förses med
små emaljmalningar.

Varuhuset med sina stora sorteringar
och möjligheter till skärskådande av alla
sorters varor samt billiga — om just ej
goda — priser ha blivit mycket omtyck-
ta, speciellt av husmödrarna. De allra
senaste åren har man både i Schweiz,
Österrike och Tyskland lagt märke till,
att frekvensen börjat sacka i de stora
varuhusen. Kunderna ha blivit mera an-
språksfulla och de ha tröttnat på att
springa och söka efter försäljningsbiträ-
det, som ju ofta sysslar med en annan
kund eller har någon överläggning med
en kollega. Publiken — speciellt damer-
na — har därför börjat söka sig till spe-
cialaffärerna. Tyska samarbetsrådet för
studerandet av propaganda, marknads-
och meningsriktningar har gjort en un-
dersökning av förhållandet baserad på
iakttagelser åren 1955—58 och denna
visar, att frekvensen i de stora varuhu-
sen år från år tenderar att minska. Man

URKOMISK

— Tyvärr är inte min klocka vatten-
säker.

*

Mor Larsson: — Lasse klagar över
sin plats. Arbetstiden är alldeles för
lång, säger han.

Larsson: — Ja, han vill ha en plats,
där det bara arbetas mellan 12—1 och
så med en timmes middagsrast.

*

— Nu är kl. 2 och Erik har låtit mig
vänta en halvtimme, är det inte rysligt!
Och i går sade han, att han kunde gå
till världens ände för min skull.

— Ja, men kanske han redan har
börjat.

*

— Usch, Pettersson var så full i går,
så han ville sälja kyrkklockan.

— Ja, men det behöver du väl inte
vara lessen för?

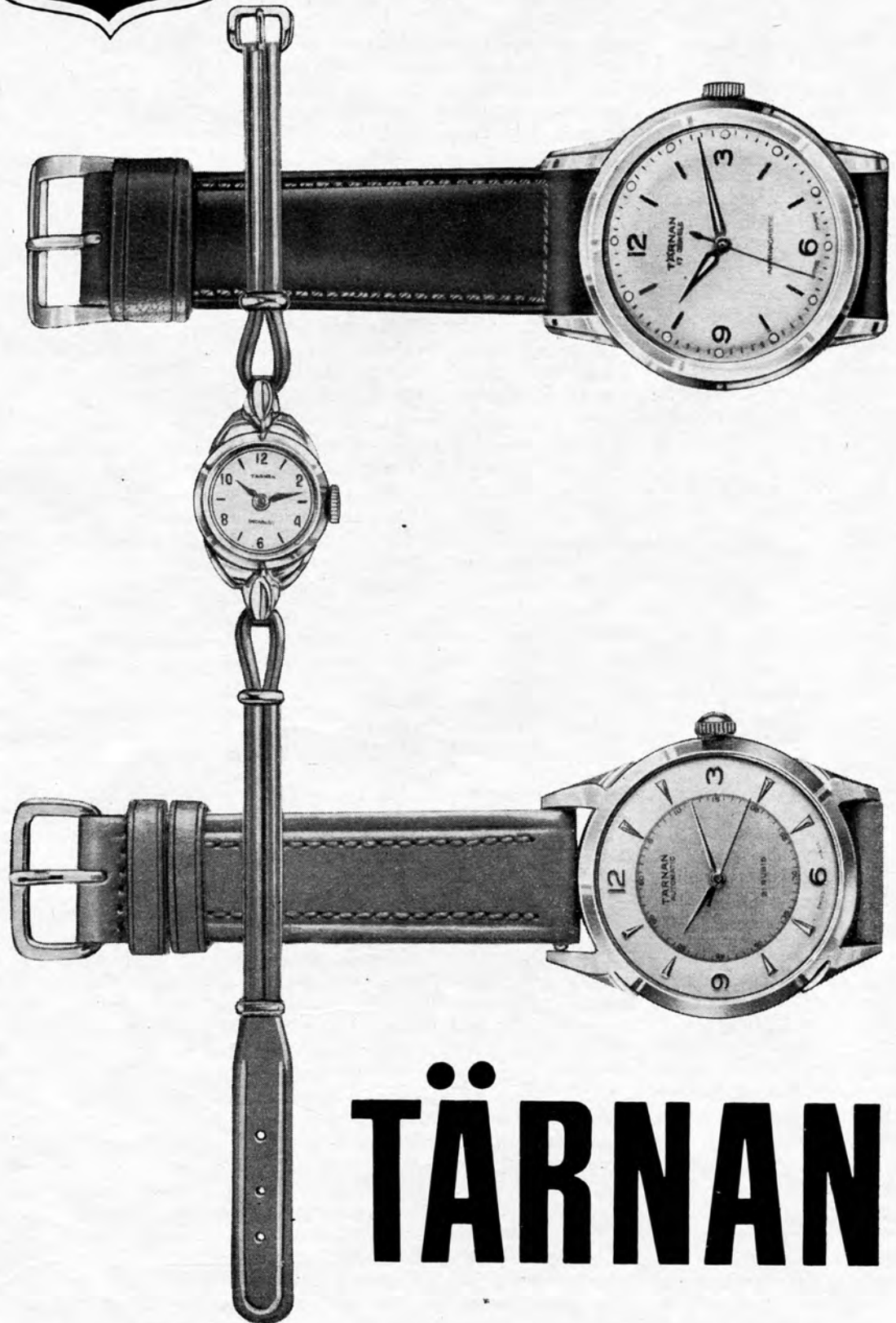
— Jo, du förstår, jag köpte den.

*

Fru Andersson hade fått en städjung-
fru, som gick fram som en mordängel
både bland porslin och annat lösöre. En
dag har hon lyckats tippa golvklockan
överända. Skrällen tillkallar frun i hu-
set, som vid synen av det inträffade ut-
brister i hårda och fördömande protes-
ter. Husslaven hör lugnt på och infal-
ler i en paus:

— Snälla frun, det var väl ingenting
att bråka om — vad är det mot ytter-
sta domen, då vi alla ska förgås.

har tagit år 1955 som utgångsår och
satt de regelmässiga kunderna i varu-
husen till 100. Med utgång från detta
indextal finner man, att man 1958 en-
dast nådde upp till 93 och att kurvan i
sin helhet är av vikande natur.

TÄRNAN

Aktiebolaget Rätt Tid MALMÖ · STOCKHOLM